

(آقای معزز الملك نتیجه استخراج آراء برای انتخاب کمیسیون شش نفری را از قرار ذیل قرائت نمود)

آفایشیخ ابراهیم (۳۳) رأی - آفایشیخ حسین یزدی (۳۰) رأی - حاج آقا (۲۷) رأی - مستشارالدوله (۲۶) رأی - شیخالرئیس (۲۵) رأی ممتازالدوله (۲۴) رأی .

اسدالله خان - بنده تکلیف می کنم برای يك نفر دونفر كسر کمیسیون معطل نشویم یکی از کارهای مهم ما پیدا کردن پول و ترتیب و تنظیم قوای مملکتی است که بسته باستقر اض داخلی است و هر چه زودتر باید بمجلس بیاید و بگذرد و چون مدتی است که این مسئله مبحث مذاکره است در خارج خواهند گفت که ایرانی ها مدتی است در يك کاری معطل مانده اند و نتوانسته اند تمام کنند و اینهم گمان می کنم موقوف باین باشد که تکمیل کمیسیونها بشود .

رئیس - در جزء دستور جلسه آتی ملاحظه فرمودید که قرارداد بعد از انتخاب کسر کمیسیونها شروع باینکار خواهد شد .

فهییم الملك - بنده از طرف کمیسیون بودجه خواستم يك عرضی بنمایم مدتی است از وزارتخانه ها بعضی لوایح آمده و رجوع شده است به کمیسیون بودجه از آنجمله از وزارت خارجه مخصوصاً چند لایحه بمجلس آمده در باب بودجه کار گذاران کربلا و بغداد و نجف و اشخاصی که در خاک روسیه یا سایر نقاط ممالک خارجه میباشند و سابق در مجلس مذاکره شده که جزء جزء نمیشود رأی داد باید بماند تا بودجه کل بمجلس پیشنهاد شود بآن واسطه کمیسیون هم داخل مذاکره آنها نشد و راپورت نداد ولی چون محتمل است که بعضی راپورتها از اطراف برسد و مجلس تصور کند که کمیسیون بودجه قصور کرده است این است که عرض می کنم اگر مجلس صلاح بداند کمیسیون بودجه ملاحظاتی خودش را در آنها بنماید و در بعضی موارد که لازم میدانند تصویب خود را پیشنهاد مجلس نماید همینقدر محض اطلاع عرض شد که مسبق باشند که کمیسیون بودجه باین واسطه راپورت خودش را نفرستاده است و نباید منتظر شد تا وقتی که بودجه کل بمجلس نیاید بجهت اینکه ما باید این مأمورین را در ششماه قبل معین کرده باشیم و تا بحال بهمین واسطه در اغلب از نقاط مأمورین نداریم اهمیت بعضی نقاط را باید ملاحظه کرد حالا اگر مجلس صلاح میدانند که کمیسیون بودجه شروع در شور لوایح نماید و زود تر از مجلس بگذرد .

معاذ السلطنه - يك روز در اینجا يك مذاکره شد و يك حرارت فوق العاده از نمایندگان بروز کرد که ما فوق آن متصور نبود البته تمام نمایندگان میدانند هر فردی از افراد مسئول افعال و اعمال خودشان هستند و هر کس هر چه میگوید خودش شخصاً باید از عهده حرفش برآید در جلسه گذشته آقای آفایشیخ رضا يك نسبتی بيك هیئت دادند که لازم است عرض کنم اینطور حرارتها و نسبت ها

باید منجر بمحاکمه شود در اینصورت بنده تقاضا می کنم که يك کمیسیونی تشکیل شود و رسیدگی نماید آنوقت خیانت هر کس که معلوم شد نباید در این دوره و این وضع مملکت يك نفر خائن و کالت کند و باید از مجلس خارج شود و اگر خیانت نکرده است معلوم شود که اینطور نسبتها داده نشود و آنوقت بنده میتوانم بگویم شخص ایشان خیانت باین مملکت کرده اند که بیجهت نبینند يك ملتی را متهم نموده اند

سلیمان میرزا - در این موضوع که آقای معاضد السلطنه اظهار فرمودند بنده حرفی ندارم ولی عرض می کنم منحصراً به آقای شیخ رضایت خلی اشخاص آنروز از این قبیل صحبتهای طولانی کردند بفرمایش ایشان هر کس مسئول حرف خودش است پس اگر بنا بشود معجزا که بشود دخیلی اشخاص باید معجزا که بشوند بجهت اینکه هر کس حرف زده است مسئول حرف خودش است و بهر کس که برخورد حق مطالبه دارد ولی همان طوری که گفته شد خوب است این اعتراضات بر یکدیگر را کنار گذاشته و یکقدری هم ملتفت باشیم که اگر من امروز يك مطلبی بگویم که برخلاف عقیده معاضد السلطنه بود این مستلزم این بشود که بر خیزند و اینطور اعتراضات بنمایند و یا اینکه با من سابقه پیدا کنند و در صدد ایذاء و اذیت من برآیند گمان میکنم اینقدر اخلاق ما باید خوب باشد که اینطور سوءظنها را درباره یکدیگر نزنیم و وقت خودمان را باینگونه مطالب صرف نکنیم و تمام اوقات خودمان را در استقلال مملکت صرف نکنیم و مذاکراتمان از راه اصلاح باشد و عرض میکنم خوب است آقایان این حرفها را از زبان بردارند و حالا که بنیاد لغت (یون) را استعمال کنیم بجای این حرفها اسم خودمان را استعمالیون بگذاریم و اینگونه مذاکرات را از نظر محو کنیم استقلال مملکت را بخواهیم و داخل در حرفهای غیر مشروع نشویم باز هم عرض میکنم باید سعی بکنیم که اخلاق ما خوب بشود و اختلاف نظرها را ملتفت باشیم و غرض فرض نکنیم هر وقت قشون روس از مملکت ما خارج شد آنوقت موقع اینگونه مطالب است نه اینکه امروز که ما می بینیم دچار چه اشکالات هستیم و از يك طرف باستقلال مملکت هم بر میخورد این طور مذاکرات نمایم و همانطوری که عرض کردم حالا که ما در این دوره يك لغت (لیون) بکلماتمان افزوده ایم خوب است بجای آن بگوئیم تمام استقلالیونیم و اینکه در باب اداره محاسبات کل گفته شد که اداره محاسبات کل اظهار داشتند در هفته سابق ایشان صورت حساب خود را بآن اداره دادند همین طور است ولی چون کمیسیون هنوز نمی تواند اظهار رأی نماید که اختیاراتی ندارد و بواسطه این اتفاق فحیبه که افتاده است ممکن نشد رسیدگی تمام نماید و عقب افتاد و البته بعد از رسیدگی راپورت در پایان عرض باز استدعا میکنم و خوب است يك قدری در استقلال مملکت خودمان سعی کنیم و اگر رجوع کنند بوجه آن خودشان خواهند دید که این الفاظ و این اختلافات چقدر سوء تفاهم پیدا کرده است .

رئیس - اولاً عده برای مذاکره کافی نیست و همین طور بیکه شاهزاده فرمودند البته تمام

و کلاً استقلالیون هستند و اگر اختلاف هم بوده سوء تفاهم بوده است بنده که جایز نمیدانم که مذاکره در این موضوع بشود خوب است از این مطلب بگذریم

حاج وکیل الرعایا - ارباب کیخسرو در اینجا يك چیزی فرمودند که من در عدلیه حاضر شوم و برائت ذمه نمایم گویا این سهو بزرگی است آن کسی که بمن تهمت زده است و در روزنامه هم درج کرده است او باید برو عدلیه ثابت نماید و قتیکه راپورت کمیسیون تفتیش بمجلس آمد و دیده که خدادار من قرار داده است که آن درستی و رفتار من است بر تمام معلوم میشود و بنده بایک قوتی ایستاده ام در مقابل مجلس و دولت حق خود را ثابت مینمایم ولی لازم می دانم عرض کنم که این یک کورق روزنامه بعضی چیزها طبع کرده است مثلاً نوشته است که چهل هزار تومان من برای مجلس خرج کرده ام در صورتیکه ابدأ هیچ چیزی نیست و بنده در اینجا عرض میکنم که بنده یکدینار برای مجلس خرج نکرده ام و دیگر اینکه نوشته است که دوازده هزار و پنجاه تومان صرف مخارج شنبه اعانه کرده است در صورتیکه هیچ هیچ چیزی نبوده است تمام اینها کذب محض است و من در حضور تمام ملت ایران ثابت می نمایم که یکشاهی خرج نکرده ام و محتاج هم نبوده ام و امامشیر السلطنه در سفارت عثمانی متعین بود و قرار گذاشت بیست هزار تومان را در مقابل نه هزار تومان که مدیون است بدهد آنها هم راجع به نواب بوده و نواب خیلی با آن ها ملاقات می نمود حکمی که نوشته است ابدأ باین ربطی ندارد و یکی هم ظل السلطان است .

(در اینوقت رئیس اظهار نمود عده برای مذاکره کافی نیست و از جای خود حرکت نموده)
(مجلس مقارن ظهر ختم گردید)

جلسه ۱۳۳

صورت مشروح روز پنجشنبه ۲۱ شهری

رجب المرجب ۱۳۲۸

مجلس دوساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملك تشکیل شد .
صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملك قرائت نمود .

میرزا کیخسرو - یزید در این جا مذاکره شد و قرار شد کمیسیون تفتیش فردا راپورت اعمال خودشان را بدهند و در اینجا ذکر شده است

وکیل التجار - زمانیکه عصرها مجلس منعقد میشد اگر آقایان بوقت حاضر نمیشدند ممکن بود قدری از شب را داخل کنیم و وقتیکه بنیاد که قبل از ظهر مجلس شود قرار شد چهار ساعت قبل از ظهر مجلس تشکیل شود و حالا رفته رفته باینوقت رسیده است که دوساعت قبل از ظهر است و بنده استدعا می کنم ترتیب آخری برای اینکار بدهید که با اینکار های زیادی که الان متراکم است بیجهت وقت مجلس را تضییع نکنیم بجهت اینکه الان مدتی است هیئت رتبه و عده زیادی از نمایندگان در اینجا معطل اند برای اینکه بمنجنفر دبیر تشریف میآورند .

رئیس - نمایندگان باید مراعات وقت را بنمایند و ملتفت باشند که وقت کم است و از ظهر بیعد هم نمیتوان مجلس را امتداد داد باید مقید بشوند که سر وقت حاضر باشند .

حاجی سید ابراهیم - در صورت مجلس نوشته شده) انتخاب عوض نمایندگان مستعفی) میخواستم عرض کنم استعفای آنها هنوز کتباً نیامده .

رئیس - مطابق قانون اساسی آنها بعضی قبول شغل وزارت از نمایندگی منصرف خواهند بود .

محمد هاشم میرزا - این جوایب که فرمودید مسلم است اینطور مسلم نیست البته باید استعفای رسمی ایشان بیاید و خواننده شود والا ممکن است که بعد از چندی بگویند که ما غیر موظف قبول شغل وزارت را کرده ایم .

میرزا اسدالله خان - بنده میخواستم عرض کنم آنروز که قول دادم روز سه شنبه یاروز پنجشنبه راپورت کمیسیون تفتیش را بمجلس تقدیم خواهم کرد دیروز کمیسیون منعقد شد و در دو جلسه فقط کاریکه توانستیم بکنیم حسابهای شعبه اعانه را رسیدگی کردیم و دو فقره دیگری هم هست و باقی مانده است از برای روز شنبه که یکی حساب کسب و یکی دیگر حساب مسکوبات و حساب نقره است که وارد شده و این دو فقره را قبل از روز شنبه هم نمی توانیم رسیدگی کرده که راپورت آن را بدهیم .

ابوالقاسم میرزا - در باب دیر آمدن نمایندگان باید اجازه داده شود پدره مباشرت که اشخاصی که سر موقوف که چهار ساعت قبل از ظهر است حاضر میشوند آنها را غایب بنویسند و اگر این اجازه بداره مباشرت داده شود عقیده ام این است که این محظور سر منع خواهد شد .

رئیس - در این باب باید بنظر نظامنامه داخلی رجوع کرد که در اجا می نویسد هر کس بیساعت در سه روز متوالی یا شش مرتبه در ظرف سی روز از موحد مقرر تخطف کند در حکم غائبین یک روزه خواهد بود - در باب صورت مجلس ملاحظه دیگری هست بفرمائید .

(اظهاری نشده رئیس صورت مجلس را امضا نمود)

[افتخار الواعظین راپورت شعبه پنجم راجع بانتخاب آقای آقا میرزا ابراهیم نماینده قم را قرائت نمود شعبه بعد از نظرات لازم بصحت انتخاب نماینده مرقوم را تصدیق کرده بود)

رئیس - در باب نمایندگان آقای آقا میرزا ابراهیم اگر مخالفی نیست رای بگیرییم .

[گفتند مخالفی نیست]

رئیس - آقایانیکه با راپورت شعبه موافقت دارند یعنی صحت نمایندگی آقای آقا میرزا ابراهیم نماینده قم را تصدیق می نمایند قیام کنند .

(اغلب قیام نمودند و نمایندگان ایشان تصویب شد)

(آقای نوبری منتم راپورت شعبه دویم را قرائت نمود که چون يك نفر عضو برای کمیسیون مبتکرات انتخاب شده بود آقای ناصر الاسلام هم بواسطه کسالت مزاج از کمیسیون عراض استعفا داده بودند شعبه دویم برای انتخاب دو نفر روز سه شنبه ۱۹ رجب منعقد و آقای حاجی سید ابراهیم مدرسی بانفاق آراء بمضویت کمیسیون عراض و

آقای ناصر الاسلام نیز بانفاق برای عضویت کمیسیون مبتکرات منتخب شده)

رئیس - عرض کردم بر حسب دستور مجلس باید سه نفر نماینده بجای آن سه نفریکه بواسطه وزارت از شغل خود منصرف شده اند انتخاب نمایم ولی حالا مذاکره شد باید استعفانامه رسمی ایشان خوانده شود آن وقت هوش ایشان را انتخاب نمایم حالا مجلس تصویب می نماید که این انتخاب تاخیر یافته تا استعفانامه آنها بیاید یا اینکه همین امروز انتخاب شود مختار است .

حاجی عزالممالک - بنده می خواستم عرض کنم بعد از آنی که این سه نفر بوزارت معرفی شدند و ما آنها را پذیرفتیم این خود استعفا خواهد بود دیگر لزومی ندارد که انتخاب تاخیر یفتد تا استعفانامه ایشان قرائت شود .

آقا میرزا ابراهیم خان - ما این مقام مقدس را منشأ صدور تمام قوانین میدانیم و باید هر امری در اینجاسا صادر بشود از روی يك قانون صحیحی باشد شبهه نیست در اینکه نمایندگان بوزارت که معرفی شده اند از وکالت منصرف خواهند بود اما بطور قانونی کدماست این است این سه نفر نفر نماینده محترم که بوزارت معرفی شده اند استعفانامه خودشان را بنویسند که نظر بامدیت وزارت و لزوم این خدمت که برای امر و زمامت لازم بوده از نمایندگان استعفا نموده شغل وزارت را قبول نمودیم این صورت در مجلس قرائت شود و ما استعفای ایشان را قبول کنیم آن وقت عوض ایشان انتخاب شود و الا اگر الان عوض آنها من کرسی وکالت خود را غنیمت می شمارم چه جواب خواهیم داد مگر نه این بوده که آقای دبیر الملک و آقای وزیرزاده اول عریضه استعفای ایشان بمجلس آمد بعد از آن از مجلس خارج شده و بجای ایشان انتخاب شده .

حاجی آقا - من تعجب میکنم با اینکه در نظامنامه داخلی تمام این ترتیبات معین شده است که اگر یک نفر وکیل از مجلس بعواهد خارج شود قبلاً استعفا نامه قرائت شود باز اینطور مذاکرات می شود درست است که یک نفر وکیل موظفاً نمیتواند قبول شغل وزارت را نماید ولی در قانون اساسی همچو چیزی نیست که بطور غیر موظف هم نمی تواند قبول کند و اگر قبول کنند از وکالت منصرف خواهند بود و هیچکدام از قوانین مقررده ما نمی گویند که وکیل نباید وزیر شود و اگر بعد از انتخاب این سه نفر یکی از نمایندگان بیاید و بگوید ما چند روز قبل وزارت را غیر موظف قبول کردیم و از مقام وکالت رفع ید نکردیم با آنها چه جواب خواهید داد بگویند که شما معرفی شدید بوزارت چه منافاتی است بین وزارت و وکالت بنده عرض میکنم باید استعفا نامه آنها اولاً قرائت شود و بعد مطابق قانون عوض آنها را انتخاب نمایم .

ارباب کیخسرو - اینکه فرمودند آقای دبیر الملک اول استعفا دادند و بعد بجای ایشان انتخاب شد میخواستم عرض کنم که آنها بعد از استعفا

بوزارت منتخب شدند در صورتی که این نمایندگان قبل از استعفا بوزارت انتخاب شدند و ما آنها را پذیرفتیم دیگر لازم نیست استعفانامه از آنها بخواهیم و خودمانرا معطل کنیم .

رئیس - در این مسئله خیلی مذاکره نباید کرد اگر مجلس میخواهد که این انتخاب را تاخیر بیندازیم تا استعفانامه آنها برسد یا اینکه استعفا نامه آنها لازم و در همین جلسه بجای ایشان انتخاب شود در هر دو صورت مختار است پس رای می گیریم هر کس موافقت دارد که انتخاب را تاخیر بیندازیم تا استعفانامه این سه نفر برسد قیام نماید (تصویب نشد) .

رئیس - پس انتخاب می کنیم این ۳ نفر را بانتخاب جمعی .

(ورقه توزیع و اخذ شد - آقایان عزالممالک آقا شیخ علی شیرازی - آقا سید حسین کزازی بقرعه برای استخراج آراء معین شده - آقای حاجی میرزا رضاخان از فراد ذیل آراء را استخراج نمودند)

عده اوراق (۶۸) آقا سید محمد بهمانی (۳۰) رای آقای مشیرالدوله (۴۸) رای آقای صنایع الدوله (۴۴) رای انتظام الحکماء نوبری (۲۷) رای میرزا عبداللہ خان گرگانی و وثوق الدوله هر کدام (۲۸) رای میرزا علی - اسفهانلی (۲) رای حسینیان پسر مخبر الدوله (۱) رای ورقه سفید (۱) .

رئیس - در باره آقای مشیر الدوله و آقای آقا سید محمد اکثریت حاصل شده است و برای انتخاب یک نفر باید تجدید انتخاب شود .

(ثانیاً ورقه توزیع و اخذ شده مستخرجین سابق از فراد ذیل استخراج نمودند)

عده اوراق (۶۹) آقای صنایع الدوله (۳۰) رای آقای میرزا عبداللہ خان گرگانی (۲۰) رای انتظام الحکماء (۱۱) رای وثوق الدوله (۱۰) رای ورقه سفید (۲) .

رئیس - آقای صنایع الدوله با اکثریت تام انتخاب شدند - حالا باید کس اعضایی هیئت رئیسه را انتخاب کنیم یک نفر بجای شاهزاده اسدالله میرزا و آقای حاجی سید نصر اللہم از نیابت ریاست استعفا داده اند هر چند هیئت رئیسه راضی نبودند که استعفا دادند .

حاجی آقا - من میخواهم استدعا کنم مجلس هم عموماً با من همصدا هستند که آقای حاج سید نصر اللہ استعفای خودشانرا مسترد بدارند بواسطه اینکه اگر استعفای ایشان قبول شود تجدید انتخاب نمایم بازم اسم ایشان نوشته میشود پس استدعا میکنم که استعفای خودشان را پس بگیرند و اسباب معطلی مجلس نشوند .

حاجی سید نصر اللہ - اگر یک خدمتی از عهده کسی بر نیاید میتواند استعفا بدهد و این خدمتی که در هیئت رئیسه بنده رجوع شده است اگر از من ساخته بود و میتوانستم استعفا نمیدادم .

رئیس - حال انتخاب میشود .

حاجی شیخعلی - آخر معلوم نشد آقای سید نصر اللہ استعفای خودشان را پس گرفتند یا خیر عقیده بنده این است که نباید پس بگیرند بواسطه اینکه در هیئت رئیسه خیلی کارها از عهده ایشان ساخته است که از عهده غیر ایشان خارج است .

آقا شیخعلی - بنده نسبت بکسانیکه از زیر کار بیرون میروند حقیقتاً خیلی بی ارادت هستم بجهت اینکه حالا وقت آن نیست که بگویند اینکار از من ساخته نیست خوب است استعفای خودشان را پس بگیرند .

متین السلطنه - چون تا موقع تجدید انتخاب هیئت رئیسه مدت خیلی کمی مانده است خواهش میکنم آقای حاج سید نصر اللہ استعفای خودشان را پس بگیرند (در این وقت آقای حاجی سید نصر اللہ استعفای خود را مسترد داشته و بمقام نیابت ریاست تشریف بردند)

رئیس - در خصوص انتخاب نایب رئیس يك پیشنهادی شده است قرائت می شود .

آقا میرزا ابراهیم خان - پیشنهاد ذیل که از طرف شاهزاده محمد هاشم میرزا شده بود قرائت می شود (این بنده پیشنهاد می کنم برای انتخاب نایب رئیس و کسر اعضاء کمیسیون خارجه تا قبول انتخاب و کلاه جدید برسد)

نایب رئیس - بطوریکه قرائت شد پیشنهاد کردند انتخاب نایب رئیس و کسر اعضاء کمیسیون خارجه تاخیر یفتد تا معلوم شود و کلاه جدید قبول این انتخاب رامی نمایند یا خیر حالا رای می گیریم باین پیشنهاد کسانی که موافقت دارند باین پیشنهاد بطوری که خوانده شد قیام نمایند (اغلب قیام نکردند و رد شد) بعضی ها اظهار کردند که ملتفت نشدیم که بچه رای گرفته می شود خوب است در ثانی اخذ رای شود .

حاجی عزالممالک - در این باب رای گرفته شد و گذشت و مطابق نظامنامه داخلی بنده اخطار می کنم که بعد از اخذ رای نمیشود تجدید رای نمود .

رئیس - چون آقای محمد هاشم میرزا پیشنهادی کرده بودند که انتخاب نایب رئیس و کسر اعضاء کمیسیون خارجه امروز بماند تا قبول انتخاب و کلاه جدید معلوم شود در این خصوص رای گرفتیم و رد شد چون می فرمایند خوب ملتفت نشدیم ممکن است دو مرتبه رای گرفت .

(بعضی ها اظهار نمودند مطابق نظامنامه داخلی نمیشود در ثانی رای گرفت)

نوبری - کمان می کنم یک نفر نماینده این فدر حق داشته باشد که بگوید من ملتفت نشدم و تقاضا کند در ثانی رای گرفته شود .

معزز الملک - این خیلی ممکن است و در نظامنامه داخلی هم ذکر شده که ممکن است يك رای مشكوك باشد و برای آن راهی قرار داده است و آن این است که در ثانی يك رای گرفته می شود پس در صورتیکه در يك مطلبی اخذ رای شود و يك نماینده اظهار نماید که من ملتفت نشدم و تقاضای تجدید رای را بنمایم البته باید دوباره رای گرفت و ضروری هم نخواهد داشت بجهت این اشخاصی که در مرتبه اول رای دادند در ثانی هم قیامی نمایند در رای می دهند و آنها نیکه رای ندادند اند همانطور باقی خواهند بود (اغلب تصدیق کردند)

رئیس - این مسئله معین است چنانچه فرمودند در صورتیکه بعد از اخذ رای یکی از نمایندگان

تقاضا کنند ممکن است اخذ رای تجدید شود و ضروری ندارد حالا دومرتبه رای بگیریم کسانیکه باین پیشنهاد همراهند قیام کنند (اغلب قیام نکردند و در ثانی رد شد)

رئیس - اکثریت نشد حالا شروع مینمائیم بانتخاب یک نفر نایب رئیس بجای آقای اسدالله میرزا بانتخاب فردی (ورقه توزیع و اخذ شد آقای حاجی میرزا رضاخان بقرعه آقایان) .

آقا شیخعلی - مؤمن الملک - ارباب کیخسرو را برای استخراج معین و بطوریکه ذیلا نوشته شده استخراج نمودند)

عده اوراق (۷۰) متین السلطنه (۲۲) رای مشیرالدوله (۱۳) رای میرزا الملک (۱۹) رای حسینی - خان (۲۳) رای لسان الحکماء - میرزا مرتضی قلیخان صنایع الدوله هر کدام (۲) رای سلیمان میرزا - فهیم الملک - مؤمن الملک هر کدام یکبارگی - ورقه سفید (۴) .

رئیس - اکثریت تام حاصل نشد باید مجدداً انتخاب نمایم (ثانیاً ورقه توزیع شد آقای حاج میرزا رضاخان و مستخرجین سابق از فراد ذیل استخراج کردند)

عده اوراق (۶۹) متین السلطنه (۲۲) رای - معزز الملک (۲۴) رای مشیرالدوله (۱۷) رای ادیب - آقا شیخ رضا (بنده خودم) هر کدام (۱) رای ورقه سفید (۳) .

رئیس - این دهم هم اکثریت تام حاصل نشد باید باز تجدید انتخاب نمایم ولی در این دهمه کر اکثریت تام حاصل نشد با اکثریت نسبی اکتفا میشود

دکتر علی خان - بنده می خواستم عرض کنم که هر وقت اینطور چیزها (بنده خودم) نوشته میشود مقرر فرمایند نتوانند آن وقت دیگر نمی نویسند

عز الملک - هر يك از آقایان که این را نوشته بود از ایشان خواهش می کنم دیگر ننویسند برای این که این جا مجلس شورای ملی است جای شوخی کردن نیست

مؤتمن الملک - می خواستم عرض کنم کسانی که مشیرالدوله را می نویسند رای خودشان را بپذیر می دهند برای اینکه می دانم ایشان قبول نخواهند کرد .

ثالثاً ورقه توزیع و اخذ شد نیز آقای حاج میرزا رضاخان و مستخرجین سابق استخراج نمودند عده اوراق (۷۰) معزز الملک (۳۹) رای متین السلطنه (۲۷) رای صنایع الدوله مؤتمن الملک آقای شیخ ابراهیم زنجانی هر کدام ۱ رای ورقه سفید ۴ .

معاضد الملک - آقای معزز الملک با اکثریت تمام با ۳۹ رای انتخاب شدند [گفتند مبارک است]

رئیس - حالا بمایم دو نفر کسر اعضاء کمیسیون خارجه بجای آقای نواب و آقای اسدالله میرزا انتخاب شود .

ارباب کیخسرو - در صورتیکه آقای معزز الملک بنیابت ریاست انتخاب شدند یک نفر منشی هم باید انتخاب شود اول منشی را انتخاب نمایم

رئیس - چون کمیسیون خارجه بواسطه کسر این دو نفر معوق مانده و منعقد نمی شود و کار هم زیاد دارد امروز کسر آن را انتخاب می کنیم و انتخاب یک نفر منشی - امو کول بجلسه آتی میکنیم

(گفته شد آقای تقی زاده مرخصی گرفته اند خوب است عوض ایشان هم انتخاب شود)

رئیس - قبل از این مذاکره شد که کسانیکه مرخصی گرفته اند مستعفی نیستند که بجای آنها انتخاب شود - حالا دونفر را انتخاب میکنیم برای کمیسیون خارجه بانتخاب جمعی (ورقه توزیع و اخذ آقایان ادیب - متین السلطنه - وکیل الرهابا - بقرعه برای استخراج معین و با آقای حاج میرزا رضاخان از فراد ذیل استخراج آراء را کردند)

عده اوراق (۷۰) صنایع الدوله (۴۲) رای - مشیر الدوله (۳۰) رای - مستشار الدوله (۲۱) رای - فهیم الملک (۹) رای صدیق حضرت ۷ رای حسینی خان (۵) رای - ممتاز الدوله (۴) رای - آقا میرزا احمد معاضد السلطنه هر کدام (۳) رای - متین السلطنه سلیمان میرزا آقا سید حسین کزازی هر کدام (۲) رای - معزز الملک منتصر السلطان نوبری - حاج میرزا رضاخان هر کدام (۱) رای ورقه سفید (۱) لایقره (۱)

معاضد الملک - آقای صنایع الدوله به اکثریت (۴۲) رای و آقای مشیر الدوله با اکثریت (۳۰) رای انتخاب شدند .

میرزا ابراهیم خان - راجع بکمیسیونها عرضی داشتم - کمیسیونها راپورت دوماهه خودشانرا نداده اند بواسطه تعطیل هائیکه برای کسر اعضاء وغیره داشته اند کارهاشان همینطور مانده است بنده استدعا میکنم اولا راپورت دوماهه خودشانرا بدهند و ثانیاً در خصوص جلسات خودشان من بعد منعقد شده کارهای عقب مانده را بکنند .

منتصر السلطان - بنده بملاحظه این که چون روزنامه رسمی نداریم و تمام نطقها در روزنامه ها درج نمیشود و آنها نیکه نوشته میشود کم و زیاد و بعضی تغییرات در آن داده میشود بنده تقاضا میکنم که از ابتدای تشکیل پارلمان تا بحال هر چه نطق شده است بهایم برسانند که ملت بداند هر يك از نمایندگان آنهاچه بیانات کرده اند و مذاکرات و عقاید و مسلک ایشان چیست و ضمانت معلوم شود انقلابیون در ایران نیست اگر مجلس صلاح میدانند که نطقها طبع شده يك کتابی بشود مثل اینکه در مالک اروپا همین کار را میکنند و سالی یکبار تبه نطقها نیکه جمع میشود طبع نموده يك کتابی میکنند اگر مجلس صلاح بداند کسی هست آنها را چاپ کند .

رئیس - در خصوص طبع کردن نطقها نمایانم رسم است که نطقهای یکسال پارلمانرا کتابی نموده چاپ کنند یا خیر ولی در خصوص تأسیس روزنامه های رسمی لایحه در این خصوص پیشنهاد شده و از مجلس خواهد گذشت و یکی از وظایف آن روزنامه اینست که نطقهایی که در پارلمان میشود بدون تفسیر درج نمایند و عقرب دایر میشود گمان میکنم که با وجود داشتن روزنامه مستعفی باشیم از اینکه نطقها چاپ و کتاب کنیم مفید است با آقایان است .

حاج عزالممالک - در باب کمیسیونها عرضی داشتم - خوب است از طرف هیئت رئیسه مقرر شود کمیسیونها در موقع جلسات خودشان منعقد شوند بجهت اینکه بنده آآن مدتی است بعضی وقت کمیسیون داخله منعقد شده ام و هنوز کمیسیون منعقد نشده است

رئیس - بجهت اینکه کمیسیونها مدتی است

خیلی کم کار کرده اند و باین واسطه عنقریب مجلس شورای ملی مطالبی نخواهد داشت که جز دستور قرار بدهد رؤسای کمیسیونها را خواهش میکنم تشریف بیاورند و فراری در آن باب بدهیم و ضمناً یادآوری میکنم که شعبه دوم منعقد شود و یک نفر را بجای آقای حکیم الملک در کمیسیون بودجه انتخاب نمایند که دیگر در کمیسیونها کسر نداشته باشیم و منبعد منعقد شده اوقات خودشان را صرف کار نمایند بجهت اینکه مدتی است کمیسیونها کم کار کرده اند.

حاجی آقا - بعضی از نمایندگان فرمودند وقت گذشته است ولی بنده عرض میکنم امروز قرار بود کابینه وزرا پروگرام خودشان را بمجلس بیاورند (گفته شد قرار است روز شنبه بیاورند)

حاجی آقا - بلی امروز قرار بود بیایند و وزارت داخله اقدامات خودشان را در باب گرفتاری قتلہ اظهار نمایند بواسطه اینکه تمام ما ما انتظار داریم بنده آن چیزی که برروز عرض کردم که در هر جلسه ملتزم هستم در اینباب اظهار نمایم يك التزامی است حتمی که خود را مجبور میدانم اینکار را خواهم کرد که از این باب یاد آوری نمایم تقاضا میکنم روز شنبه هیئت وزراء بیایند و لا پروگرام خودشان را بمجلس ارائه بدهند و در باب گرفتن قتلہ نیز اقدامات خودشان را اظهار بدارند مطلب دیگر که امروز بنا بود جزء مذاکره شود انتخاب پنج نفر هیئت نظار بود و آن کمیسیونی که برای حل اشکال انتخاب آنها تشکیل شد چون آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی جزء آن کمیسیون بود و همان روز بعد از انتخاب استعفا کردند ولی مجلس ساکت بود دیروز کمیسیون منعقد شد و عقب ایشان فرستادیم حاضر نشدند از اینجهت کمیسیون رسمیت نداشت و من غیر رسم مذاکراتی شد نتیجه اش را چون رسمیت ندارد نمیتوانم عرض کنم اگر بخواهید که بطور غیر رسمی نتیجه آنرا عرض کنم میتوانم عرض کنم حالا اگر باید کمیسیون منعقد شود یا یک نفر دیگر را بجای ایشان انتخاب کنید یا اینکه خود آقای آقا شیخ ابراهیم استغای خودشان را پس بگیرند و اگر هم صلاح میدانید بهمین پنج نفر اکتفا شود که زودتر نتیجه مذاکرات خودشان را راپورت داده و زودتر این پنج نفر انتخاب شوند و باز هم عرض میکنم هیئت وزراء زودتر پروگرام استغای خودشان را بیاورند که ما بدانیم پروگرام آنها چیست و اجرای آن را بخواهیم و بنده عقیده ام اینست که آن پروگرامی را که هیئت وزراء سابق بمجلس آوردند اگر تعقیب کرده بودیم و اجرای آن پروگرام را خواسته بودیم دچار اتهامه اشکالات و صدمات نمیشدیم و این را هم عرض میکنم که باید اقداماتی را که وزارت داخله در خصوص گرفتن قتلہ کرده اند روز شنبه بمابفرمایند

رئیس - در باب پروگرام امروز هم هیئت وزراء و عده دادند روز شنبه پروگرام خودشان را بمجلس بیاورند و البته در باب قتلہ هم مذاکرات خواهد شد که چه اقدامات کرده اند و در باب لایحه علماء هم خوب است آقای آقا شیخ ابراهیم استغای خودشان را پس بگیرند بجهت اینکه اگر بخواهیم عرض ایشان را انتخاب کنیم حالا وقت گذشته است بجلسه دیگر می افتد و اسباب تعویق کار میشود.

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - انتخاب جدید لازم نیست آن کسی که بعد از من اکثریت نسبی دارد او را معین کنید.

رئیس - در صورت استعفا شما باید تجدید انتخاب شود دنباله رأی سابق را نمیشود گرفت.

(در این موقع آقای زنجانی بتقاضای جمعی استغای خودشان را پس گرفتند)

رئیس - دستور جلسه آتی - انتخاب یک نفر منشی بجای آقای معز الملک - انتخاب پنج نفر علماء - طرح ارباب کیخسرو در باب کمیسیونها راپورت کمیسیون بودجه در باب مدرسه نقاشی کمال الملک - ایضاً راجع بمستمری آقا شیخ حبیب الله کیلانی و شیخ عبدالحسین و شیخ محمد صالح عرب و والده محمود - شورئانی در قانون اداری معارف آقایان شعبه ناکم خوب است بیک جلسه منعقد نمایند چون در ترتیب انتخاب نمایندگان فارس اشکالاتی پیدا شده است رفع نمایند.

حاج شیخ الرئیس - آن اشکالات رفع شد و گذشت (مجلس مقارن ظهر ختم شد)

جلسه ۱۳۴

صورت هسروح روز شنبه ۲۳

شهر رجب ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد و صورت جلسه روز پنجشنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمودند.

رئیس - در صورت مجلس اگر ملاحظه هست بفرمائید.

(راپورت شعبه سوم را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت نمود)

که شعبه روز سه شنبه پنجم رجب بر ریاست دکتر حیدر میرزا نایب رئیس تشکیل و چون آقای حسنعلی خن از مغربی شعبه استعفا داده بودند برای انتخاب یک نفر مخیر اخذ رأی شده آقای میرزا مرتضی قلی خان باتفاق آراء منتخب شدند بعد برای انتخاب دو نفر بعضویت کمیسیون عرایض و مبتکرات رأی گرفته شده دکتر حیدر میرزا بعضویت مبتکرات و آقای ادیب التجار بعضویت کمیسیون عرایض باتفاق انتخاب شدند.

شیخ الرئیس - خاطر محترم نمایندگان و سایر آقایان آگاه و قریب الهمد است که چند روز قبل از این از طرف مجلس مقدس يك هیئت شش گانه که با کمال افتخار میتوانم عرض کنم (و ساد سهم بنده) و چون این بنیان مقدس را که کف اعمال این ملت میدانم باین منجی که عرض کردم افتخار مینمایم از طرف مجلس مقدس برای آقای دو ماموریت مبعوث شدیم یکی اینکه اصناف و کسبه را نامین بدهیم که بهمین زودیا قتلہ حجة الاسلام شهید سعید را دستگیر خواهند کرد یکی دیگر اینکه احکام صادره از آیات الله بزودی بموقع اجراء گذارده خواهد شد چون اصناف نهایت لطیفانرا بقول رسمی و امر صادره از مجلس داشتنه با کمال احترام تلقی بقبول کرده و دکانهارا بلز کرده و چنانچه تا بحال معمول است بکار های ترحیم و فاتحه خوانی مشغول شدند و حالا چند روز است از این عده مامیکنند و اصناف را بمجلس اهل مجلس مخصوصاً این چند نفری که از مجلس انتخاب شده بودند اعتراض دارند و بنده از طرف خود

بآنها حق میدهم که باصطلاح شماها هر نوع پروتست و اعتراض بکنند زیرا که بیش از این اگر يك آدم غیر معروفی در يك دهکده کشته میشد فوری قاتل معلوم میشد من تعجب میکنم وهم نمیتوانم خود را بیک جهتی تسلی بدهم و از این خیال آسوده باشم که آیا در نظر این ملت و نمایندگان این ملت خدای نکرده خون این سید شهید سعید مرحوم حجة الاسلام بهجهانی قابل اهمیت و ملاحظه نیست و با کمال جدیت عرض میکنم اگر چه خون این شهید هم سنک خون سید الشهداء نیست ولی هم رنگ خون آن بزرگوار است بلکه عرض میکنم این همان ناراست و منبغ همان آثار و منتظر یکمامل مختار و اگر وزرائیکه تازه انتخاب شده اند باز نخواهند تا بفعالیت رفتار نمایند نه خرابی را میتوانیم مرمت کنیم نه حفظ شرافت مجلس و اگر مجلس باین هیئت اجازه ندادند و ما از طرف خودمان مأمور بودیم که اظهار بدارند که هر کس که با من همراه است این مطلب را تعقیب نماید (گفتند صحیح است)

رئیس - در خصوص احکام آیات الله میدانید که شروع با اقدامات شده و تا یک اندازه کوتاهی نشده است - اما در مسئله قتلہ خوب است تأمل بفرمائید هیئت وزراء که حاضر شدند از آنها سئوال بکنیم که در این باب چه اقدامی کرده اند اگر چه مسلماً آقایان نمایندگان هر روز مراقب هستند که این مسئله را تذکر بفرمایند و باید هم بفرمایند ولی نتیجه آن وقتی گرفته میشود که هیئت وزراء حاضر باشند و در حضور آنها مذاکره شود و سئوال کنیم که در اینخصوص چه اقدامی کرده اند و آقای رئیس الوزراء وعده داده اند که امروز تشریف بیاورند و امروز هم بنده بتوسط تلفن بایشان پیغام کردم که تشریف می آورند بمجلس یا خیر جواب دادند مشغول تهیه آمدن مجلس هستیم خوب است این مذاکره را بگذاریم تا وقتیکه ایشان تشریف بیاورند و در اینخصوص مذاکره شود و حالا اگر مجلس تصویب مینماید برویم سردستور و یک نفر منشی را انتخاب کنیم.

حاجی آقا - چون دیروز مطلبی اتفاق افتاده است که لازم است اینجا مذاکره شود و آن سئوالی را هم که از وزارت جنگ کرده ام استدا میکنم زودتر اخطار شود چون امروز شنیدم که در قزاقخانه گلوله های شریشل را شروع کردند بعنوان مشق دارند صرف میکنند بدیهی است این گلوله ها هر کدام مبلغی قیمت دارد و نباید بعنوان مشق صرف شود و بیهوده از میان برود و این مطلب غریبی است تقاضا میکنم که آن سئوال بنده بوزارت جنگ اخطار شود که حاضر شده بمجلس جواب بدهد (گفتند صحیح است)

رئیس - شروع میکنیم بدستور - اول انتخاب یک نفر منشی بجای آقای معز الملک

حاج شیخعلی - یکی از دستور لایحه علماء است که قرار شد کمیسیون راپورت بدهد امروز انتخاب شوند.

رئیس - بلی چون آن کمیسیون مذاکراتش تمام نشده و علاوه يك مطلبی باقی مانده که باید در بین مجلس ده دقیقه تنفس کنیم که مذاکراتشان تمام شده راپورت بدهند تا بعد از تنفس انتخاب نمایند